

Gemeente Altena
t.a.v. de gemeenteraad
Postbus 5
4286 ZG ALMKERK

's-Hertogenbosch, 3 maart 2026

Onderwerp: Adviezen met betrekking tot de nieuwe bestuursperiode

Geachte mevrouw, heer,

Op 18 maart 2026 zijn er weer gemeenteraadsverkiezingen. Per 1 april 2026 zal een nieuwe gemeenteraad aantreden. Naar verwachting zal in april/mei de formatie plaatsvinden onder leiding van een externe formateur, ondersteund door directie en organisatie. In mei/juni moet dan de presentatie plaatsvinden van het bestuursakkoord en vindt het raadsdebat plaats.

Inleiding

De Rekenkamer gemeente Altena wil de nieuwe gemeenteraad voor het coalitievormingsproces adviseren en wil daarom aandachtspunten en relevante informatie meegeven uit het rekenkameronderzoek uit 2021 (zie kader), uit onderzoeken bij andere gemeenten, waar ook gekeken is naar het tot stand komen of brengen van een coalitie- of bestuursakkoord, en vanuit belangrijke betrokkenen bij het tot stand komen van het Bestuursakkoord 2022.

Rekenkameronderzoek Bestuursakkoord 2021

De (toen nog) Rekenkamercommissie gemeente Altena heeft in het voorjaar van 2021 een onderzoek gedaan naar de doelen van het Bestuursakkoord. Centraal stond de vraag *"In hoeverre zijn de geformuleerde doelen in het Bestuursakkoord concreet en transparant, toetsbaar en hoe is de doorvertaling daarvan naar uitvoeringsprestaties voor het college en de organisatie?"*.

Het onderzoek werd een jaar voor de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2022 uitgevoerd. De gemeenteraad heeft op 20 april 2021 met alle aan de raad uitgebrachte aanbevelingen uit het rekenkameronderzoek ingestemd.

Op 24 mei 2022 werd het Bestuursakkoord 2022-2026 gepresenteerd aan de gemeenteraad.

Centrale vragen

Centraal staan twee vragen die in deze Rekenkamerbrief met aanbevelingen worden beantwoord:

1. Welke lessen zijn er te halen uit eerder onderzoek -in Altena (2021) en andere gemeenten-naar (onder andere) het opstellen van een bestuursakkoord?
2. Welke lessen zijn er uit (de totstandkoming van) het Bestuursakkoord van 2022 te halen?

Bronnen

Voor deze Rekenkamerbrief is gebruik gemaakt van onderstaande documenten en gesprekken:

- Rapport *Onderzoek naar de doelen uit het Bestuursakkoord gemeente Altena*, Rekenkamer Altena, 18 maart 2021;
- Rapport *Sturen op een akkoord - Een onderzoek naar de ervaringen met het bestuursakkoord 'Gezond en Gelukkig in Tilburg' en akkoorden in andere gemeenten* Rekenkamer Tilburg, januari 2022.
Het rapport van de Rekenkamer Tilburg beschrijft ook cases bij zes andere gemeenten: Amsterdam, Breda, Zwijndrecht, Laarbeek, Lingewaard en Hilvarenbeek.
- Rekenkamerbrief Rekenkamer Zoetermeer, Evaluatie collegeprogramma¹, 4 april 2022;
- Gemeentelijke documenten (zoals Altenacode, Overdrachtsdocument "van en voor de gemeenteraad").

Deze Rekenkamerbrief vat de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen samen.

In de bijlagen wordt ingezoomd op de verschillende eerdere onderzoeken en de uitvoering van de aanbevelingen.

Bevindingen

a) Terugblik op bestuursperiode 2022-2026 en vertaling in huidige verkiezingsprogramma's:

Aan het eind van de bestuursperiode is geen reflectie op de doelen uit het Bestuursakkoord 2022-2026 uitgevoerd, zoals op basis van het rekenkameronderzoek in 2021 door de gemeenteraad werd besloten. Aangezien ook het jaarverslag over 2026 nog niet gereed is, konden de partijen in hun verkiezingsprogramma's niet inspelen op de resultaten. Daarnaast is niet publiekelijk na te gaan wat de afgelopen bestuursperiode heeft opgeleverd. Veel van de verkiezingsprogramma's laten 'acties' zien zonder ambities en gewenste maatschappelijke effecten expliciet te maken.

b) Definitie bestuursakkoord:

Wat onder een bestuursakkoord moest worden verstaan, bleek in 2022 aan de voorkant niet altijd duidelijk en de meningen tussen de formerende partijen verschilden:

De meerderheid van de formerende fracties zag het vooral als het cement om tot een coalitie te komen, daarmee een politieke wilsovereenkomst op hoofdlijnen om vervolgens

¹ <https://zoetermeer.incijfers.nl/rapporten/Evaluatie-collegeprogramma/844>

door het college te laten doorvertalen in de programmabegroting. Óf -zoals één van de beoogde wethouders in 2022 het zag- zou het bestuursakkoord ook concrete (SMART-doelen) moeten omvatten en daarmee de uitvoeringsagenda zijn voor het nieuwe college?

c) Aantal programma's in het bestuursakkoord:

De aanbeveling van de Rekenkamer uit 2021 om het aantal programma's te verhogen, is in 2022 niet doorgevoerd. Het huidige aantal en de huidige indeling, biedt onvoldoende integraliteit op de onderwerpen, vergelijkbaarheid met andere gemeenten en verminderde sturingsmogelijkheden als raad (zie tekstblok bij aanbeveling 4 van het Rekenkameronderzoek 2021: <https://altena.raadsinformatie.nl/document/10306125/1>).

d) Rol van inwoners:

In 2021 werd aanbevolen als raad een standpunt in te nemen over het betrekken van de inwoners bij de vorming van een akkoord, dat is in 2022 niet gebeurd. Het is onduidelijk of inwoners bij het tot stand komen van een nieuw bestuursakkoord een rol zullen krijgen.

e) Formateur:

Voor de begeleiding van de coalitievorming zijn in 2022 door de grootste fractie een externe informateur en later een formateur aangesteld. Beiden werden na de verkiezingen gezocht en aangesteld. De informatiefase was bij het vertrek van de informateur nog niet volledig naar tevredenheid van de formerende fracties afgerond. De formateur heeft daarom eerst de laatste punten van de informatie afgerond. Dit heeft een vloeiende start van de formatiefase niet bevorderd.

f) Communicatie en verbinding:

Veelal werd door betrokkenen gekozen voor een meer behoedzame bijdrage, wat het werk van informateur en formateur wat lastiger maakte om helder en snel standpunten en verwachtingen op tafel te krijgen. Het resultaat werd daardoor wellicht abstracter dan nodig.

Er leek door de gesprekspartners niet altijd in gelijke mate geïnvesteerd te worden in de relatie en onderlinge verbinding. Er was niet altijd sprake van 'elkaar wat gunnen'.

g) Informatie vanuit de organisatie:

Tijdens het formatieproces werd (te) beperkt met de organisatie gesproken om informatie op te halen of de uitvoerbaarheid van plannen te toetsen.

h) Rol burgemeester:

De burgemeester werd voldoende geïnformeerd en in de latere fase betrokken bij het proces. Wettelijk hoeft de burgemeester pas laat in het proces betrokken te worden (zie artikel 35 lid 2: de burgemeester komt wettelijk pas in beeld als de uitkomsten van de college-onderhandelingen bekend zijn).

Artikel 35 lid 2 Gemeentewet: "de burgemeester wordt geïnformeerd over de uitkomsten van de college-onderhandelingen. Hij wordt alsdan in de gelegenheid gesteld zijn opvattingen over voorstellen ten behoeve van het collegeprogramma kenbaar te maken".
--

i) Nog van toepassing zijnde bevindingen en aanbevelingen uit 2021:

In 2021 is een aantal constatering en aanbevelingen gedaan, die nu nog van toepassing zijn en die opgepakt kunnen worden in de fase dat een nieuw bestuursakkoord opgesteld moet worden. De van toepassing zijnde aanbevelingen worden hierna opgenomen.

Aandachtspunten

Op basis van gesprekken met betrokkenen bij het proces van coalitievorming, rekenkameronderzoek (Rekenkamer Altena, 2021) met betrekking tot het bestuursakkoord, rekenkameronderzoek van andere rekenkamers (Tilburg en Zoetermeer, 2022) geven wij de volgende aandachtspunten mee, daarbij ingaand op de *inhoud* van een bestuursakkoord, het *proces* om ertoe te komen, en de *relatie* die daartoe nodig is.

Algemene aandachtspunt:

As collectieve raad -of tenminste als presidium- deze rekenkamerbrief te bespreken.

Een suggestie aan de raad als collectief (of ten minste het presidium) is deze rekenkamerbrief vooraan in het proces van de coalitievorming te bespreken om expliciet stil te staan bij de aanbevelingen en te bezien welke aanbevelingen mee te nemen naar de nieuwe bestuursperiode.

Inhoud:

Aandachtspunt 1):

'Bestuursakkoord' (en collegeprogramma) te definiëren.

Is het bestuursakkoord een 'politieke wilsovereenkomst op hoofdlijnen' of een concrete uitvoeringsagenda voor het nieuwe college. Bespreek als formerende fracties direct aan de voorkant van het proces, de status en het karakter van het bestuursakkoord.

Voor de werkbaarheid voor het nieuwe college, is aan te bevelen het bestuursakkoord concrete ambities en doelen te laten bevatten, waar het nieuwe college mee aan de slag kan gaan. Het nieuwe college kan in dat geval het bestuursakkoord (al dan niet verdiept op onderwerpen) vaststellen als het collegeprogramma, wat daarmee ook een vertaling kan krijgen in de P&C-cyclus en daaruit voortvloeiende documenten (zie ook het rekenkameronderzoek 2021: "de programmabegroting vormt de jaarschijfvertaling van het collegeprogramma").

Aandachtspunt 2):

Gewenste maatschappelijke effecten in het bestuursakkoord te bespreken.

Het bestuursakkoord is geen lijst met 'acties'. Geef in het bestuursakkoord zoveel mogelijk de ambities van de coalitie weer, wat wil de coalitie bereiken, wat zijn de grootste opgaven, welke maatschappelijke effecten wil de coalitie zien? Een na het bestuursakkoord vast te stellen collegeprogramma, of een directe vertaling van het bestuursakkoord in de programmabegroting (door het college) gaat dan in op het 'hoe' en 'wanneer'.

Aandachtspunt 3):

Het aantal programma's in het bestuursakkoord te verhogen.

De Rekenkamer adviseerde in 2021 al het aantal programma's in de programmabegroting te vergroten om daarmee de sturingsmogelijkheid van de raad te verruimen. Veel Nederlandse gemeenten hanteren eenzelfde indeling met negen of tien programma's². In het door de raad onlangs vastgestelde Overdrachtsdocument wordt "in overweging gegeven meer aan te sluiten op de functionele indeling, die ook de BBV-commissie landelijk hanteert en waarop de financiële

² [De Argumentenfabriek - Samen helder denken voor tastbaar resultaat](#); 2023.

administratie is gebaseerd". De Rekenkamer adviseert het aantal programma's te vergroten, tot bij voorkeur de hoofdtaakvelden van de IV³:

0.0 - Bestuur en ondersteuning	5.0 - Sport, cultuur en recreatie
1.0 - Veiligheid	6.0 - Sociaal Domein
2.0 - Verkeer, vervoer en waterstaat	7.0 - Volksgezondheid en milieu
3.0 - Economie	8.0 - Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing
4.0 - Onderwijs	

Dit vergroot de vergelijkbaarheid, en is ook voor de invoering van het nieuwe financiële pakket, met een indeling conform de hoofdtaakvelden, van meerwaarde.

Aandachtspunt 4):

Het nieuwe college vragen voortvarend aan de slag te gaan met het controle-instrumentarium van de raad (monitor en indicatoren).

De monitor sociaal domein kan nog worden doorontwikkeld op monitoring van effecten en resultaten en de monitor ruimtelijk domein is nog niet ontwikkeld. Het aantal indicatoren in de programmabegroting aan het eind van de bestuursperiode is minder dan in het eerste jaar van de bestuursperiode en de relatie tussen de inspanningen van de gemeente ('Wat gaan we er voor doen') en de prestatie-indicatoren en maatschappelijke effectindicatoren, is nog niet is gemaakt.

Relatie:

Aandachtspunt 5):

Te beginnen met een frisse start.

In het huidige (landelijk zich voordoende) tij van accentueren van verschillen (zeker in verkiezingstijd), polarisatie, uitvergroting etc. is het van belang het proces te starten met het "opruimen" van eventuele 'haken en ogen' (irritaties) uit de vorige raadsperiode. Hiermee kunnen gesprekken met een schone lei starten. Investeer daarop in de relatie, wees transparant en sta open voor onderlinge verbinding.

Wij hebben uit de interviews begrepen dat de intentie is dat het nieuwe college kort na vorming, onder begeleiding van een externe, teambuilding zal oppakken. Wij kunnen dit als aanbeveling onderschrijven.

Aandachtspunt 6):

Gelijk over te steken.....

Gun elkaar ieders wensen; in het proces van collegevorming is het voor alle partijen 'gelijk oversteken'.

Dit geldt overigens niet alleen voor de formerende partijen: het zou interessant zijn als formerende fracties in het proces om te komen tot een bestuursakkoord, een tussenstap in te lassen om ook de andere fracties te bevragen. Welke punten zouden andere fracties in een bestuursakkoord willen (laten) opnemen? Dit past ook bij de lijn die door de raad is ingezet met de vastgestelde Altenacode. Op die manier wordt de 'beleids- en uitvoeringsagenda' van het nieuwe college breder gedragen dan alleen door de coalitie.

³ <https://www.findo.nl/content/taakvelden-gemeenten>

Proces:

Aandachtspunt 7)

Duidelijk te zijn wat van de (in)formateur wordt verwacht.

Stel aan de voorkant een profiel vast waaraan een (in)formateur moet voldoen. De rekenkamer beveelt aan in het profiel op te nemen dat de kandidaat in ieder geval een dienende (aan de formerende fracties), open, onderzoekende en onafhankelijke/niet vooringenomen houding/rol inneemt. De informateur kan niet een 'eigen agenda' hebben, anders dan zijn of haar opdracht, te komen tot een nieuw college. Aanvullend zijn partij- en gemeente-onafhankelijkheid van belang, gezag, verbindend vermogen en gevoel voor de aard van de gemeente. Stel een heldere opdracht vast aan de informateur, die onderschreven kan worden door alle partijen.

Wij hebben begrepen dat door de huidige raad al naar een informateur gezocht wordt voor ná de verkiezingen. Door deze nu al te vinden, is deze niet 'belast' afkomstig te zijn uit de grootste partij, of op een andere manier politiek beladen. Wij kunnen deze aanbeveling onderschrijven vanuit de ervaringen uit 2022.

Aandachtspunt 8):

De burgemeester mee te nemen in de totstandkoming van een nieuw college en nieuw bestuursakkoord.

Betrek als onderhandelaars de burgemeester tijdig bij -en informeer hem ook tussentijds over- de voortgang in het proces. Bevraag hem aan de voorkant. Gezien de rol als voorzitter van de raad en het college, hoeder van de integriteit, stimulator van de goede samenwerking binnen en tussen de gremia én als portefeuillehouder voor veiligheid, is er geen reden de burgemeester niet al eerder te betrekken dan wat de letterlijke wetstekst aangeeft.

Aandachtspunt 9):

Gebruik te maken van de ambtelijke organisatie.

Betrek de ambtelijke organisatie tijdig in het proces, aangezien de organisatie over relevante inhoudelijke en financiële informatie beschikt. Het is aan de formerende fracties, wat ze met deze informatie doen, maar de informatie maakt wel feitelijk onderbouwde keuzen of een toets op uitvoerbaarheid mogelijk.

Aandachtspunt 10):

Te overwegen de dorpsraden en het maatschappelijk middenveld te betrekken.

Overweeg bij het in beeld brengen van de onderwerpen voor de komende bestuursperiode, de dorpsraden en maatschappelijk middenveld te betrekken.

Aandachtspunt 11):

De tijd te nemen om tot een nieuw college te komen.

Neem de ruimte voor het proces om de verkenningen en collegevorming (informatie- en formatiefase) zorgvuldig te laten verlopen. Ga niet van tevoren uit van termijnen: de kwaliteit qua inhoud en proces gaan voor snelheid.

Aandachtspunt 12):

Onze eerdere aanbevelingen die gedaan zijn in 2021, en de overwegingen die de Rekenkamer daarbij nu doet, ten aanzien van het bestuursakkoord ter harte te nemen.

Zie hiervoor bijlage 1 deel A.

De van toepassing zijnde aanbevelingen zijn in deze bijlage uitgewerkt **gemarkeerd** (5b, 6, 7b t/m 7d). Hieronder sec de aanbevelingen:

5b) Benoem in het bestuursakkoord op hoofdlijnen het beleid dat expliciet wordt doorgezet vanuit de vorige periode en het nieuwe beleid.

6) Plaats als fracties desgewenst piketpalen bij het bestuursakkoord en collegeprogramma door met moties uitspraken van de raad te vragen. De raad kan de ruimte nemen om bij de behandeling van het bestuursakkoord en collegeprogramma per motie accenten te plaatsen.

7b) Stel een collegeprogramma (en begroting) op vanuit een 'reële' ambitie; wees bewust dat in het eerste jaar een opstart gemaakt moet worden om bestuursopdrachten geformuleerd en opgestart te krijgen en dat het eerste jaar doelbereik en uitvoeringsprestaties dus tegen zullen vallen.

7c) De gemeentebegroting van Altena kan met name nog op het onderdeel 'indicatoren' een slag maken.

7d) Neem ook wanneer een budget structureel geregeld is in een programmabegroting, dit budget zichtbaar op in de begroting die er op volgt.

Tot slot

De Rekenkamer dankt de formateur⁴ bij de coalitievorming 2022, de burgemeester en de griffier voor de open en prettige gesprekken en wenst de nieuwe gemeenteraad een mooie bestuursperiode toe!

Met vriendelijke groet,

Namens de Rekenkamer gemeente Altena,

dhr. drs. G.T. Schermers

⁴ De heer N. van Mourik; 22 januari 2026.

Bijlagen:	pagina
BIJLAGE 1: Bevindingen eerdere rekenkameronderzoeken	9
DEEL A: <i>Onderzoek naar de doelen uit het Bestuursakkoord gemeente Altena</i>	9
DEEL B: <i>Onderzoek bestuursakkoord gemeente Tilburg en zes andere gemeenten</i>	13
DEEL C: <i>Rekenkamerbrief collegeprogramma gemeente Zoetermeer</i>	17
BIJLAGE 2: Vergelijking indicatoren programmabegroting 2022 versus 2026	18

BIJLAGE 1: Bevindingen van eerdere rekenkameronderzoeken

DEEL A: Onderzoek naar de doelen uit het Bestuursakkoord gemeente Altena, maart 2021;

DEEL B: Onderzoek bestuursakkoord gemeente Tilburg en zes andere gemeenten, januari 2022;

DEEL C: Rekenkamerbrief collegeprogramma gemeente Zoetermeer, april 2022.

DEEL A. Aanbevelingen onderzoek Rekenkamercommissie Altena, maart 2021

Aanbeveling 11) in de Rekenkamerbrief luidt:

Neem de eerdere aanbevelingen die gedaan zijn, en de overwegingen die de Rekenkamer daarbij nu doet, ten aanzien van het bestuursakkoord ter harte.

Zie de van toepassing zijnde aanbevelingen die gemarkeerd zijn.

- 1) *Organiseer als raad aan het eind van de Bestuursperiode een reflectie op de doelen uit het Bestuursakkoord of vraag het college deze te organiseren.*

Doelen in het Bestuursakkoord zijn nergens specifiek, zijn niet gekwantificeerd en daarmee niet meetbaar en beperkt tijdgebonden. De acties die in het Bestuursakkoord zijn opgenomen zijn wisselend specifiek, meetbaar en beperkt tijdgebonden.

[...] Het is als raad te overwegen [...] na drie jaar collegebeleid een eigen reflectie op de resultaten van de doelen uit het Bestuursakkoord te organiseren, en om in deze een ambitieniveau af te spreken over de publieke verantwoording aan de burgers. De raad kan hierbij bijvoorbeeld denken aan het opstellen van een brief aan de stad en de nieuwe gemeenteraad (ook als input voor een nieuw bestuursakkoord) met een kritische reflectie.

Opvolging van en overweging bij deze aanbeveling:

De Rekenkamer constateert dat er geen reflectie georganiseerd is op wat de doelen van het Bestuursakkoord 2022 waren versus de resultaten op die doelen. Wel is er een informatieavond georganiseerd op 5 april 2022, over de politiek-relevante dossiers 2022-2026.

Afgelopen augustus 2025 is een reeks thematische factsheets⁵ aangeboden aan de politieke partijen van de gemeente, opgesteld door de organisatie op verzoek van de burgemeester. De factsheets bieden een overzicht van trends, ontwikkelingen en cijfers binnen de gemeente Altena.

Daarnaast is een Overdrachtsdocument opgesteld “van en voor de gemeenteraad” d.d. 9 december 2025 (vastgesteld door de raad op 26 januari 2026). Het document bevat aandachtsvelden voor de raad (zogenaamde ‘kamers’). Het bevat per kamer concrete aanbevelingen aan de raad, zoals over de Altenacode, vergaderen (structuur), de LTA/KSG, informatiemanagement, de raadsinstrumenten etc. Zie ook aanbeveling 1) bij deel C.

- 2) *Denk als politieke partijen in de aanloop naar de verkiezingen na over beoogde maatschappelijke effecten. Het zou politieke partijen in de aanloop naar de verkiezingen kunnen helpen in hun*

⁵ Brief burgemeester d.d. 22 augustus 2025 met bijlage *Factsheets gemeente Altena – ter voorbereiding op de gemeenteraadsverkiezingen op 18 maart 2026.*

verkiezingsprogramma's al te proberen enkele maatschappelijke effecten te benoemen. [...] Zie voor enkele voorbeelden het betreffende rapport.

Opvolging van en overweging bij deze aanbeveling:

De Rekenkamer heeft enkele verkiezingsprogramma's bekeken, voor zover beschikbaar. De programma's zijn zeer verschillend van aard (van één A4 van de VVD tot 25 pagina's van Progressief Altena tot bijna het dubbele van de SGP). Het benoemen van maatschappelijke effecten is ook wisselend: veel programma's beschrijven uitvoeringsprestaties en weinig concrete doelen (bijvoorbeeld: "0 Verkeersslachtoffers in onze gemeente"; PA).

- 3) *Denk als gemeenteraad na over de **rol van inwoners** bij een nieuw bestuursakkoord. Denk na als raad (via Presidium) over het mogelijk actief gaan betrekken van de inwoners bij het opstellen van een volgend bestuursakkoord, om zo te komen tot een breed gedragen programma in de toekomst. Neem hierover een principe-standpunt in. Het is aan een volgende raad of en hoe dit een vervolg krijgt.*

Opvolging van en overweging bij deze aanbeveling:

De raad heeft 20 april 2021 ingestemd met alle aan de raad uitgebrachte aanbevelingen. Hij heeft alleen geen principe-standpunt hierover ingenomen. Het is dus nog de vraag of deze aanbeveling wordt opgepakt. Uit eerder onderzoek van de Rekenkamer over de dorpsraden (15 mei 2025), bleek dat de samenwerking tussen dorpsraden en gemeente nog voor verbetering vatbaar is. De aanvang van de nieuwe bestuursperiode, zou een mooi momentum kunnen bieden, de dorpsraden actief in stelling te brengen input te leveren op de knelpunten en uitdagingen per dorp.

- 4) *Wees als raad er bewust van dat een klein **aantal programma's in het nieuwe bestuursakkoord**, de sturingsmogelijkheid van de raad op de begroting beperkt.
Een neveneffect van meer programma's, is een meer gebalanceerde verdeling van uitvoeringsprestaties, beleids(vormings)prestaties en procesprestaties over de programma's.*

Opvolging van en overweging bij deze aanbeveling:

Het Bestuursakkoord 2019-2022 kende 5 vijf inhoudelijke programma's en een hoofdstuk Financiering. In 2022 is besloten deze indeling te blijven hanteren en ook in de programmabegroting 2026 is deze indeling nog ongewijzigd (met vijf inhoudelijke programma's en een programma Financiën). Het Bestuursakkoord 2022-2026 kent ook een hoofdstuk Facility en Financiering.

De onderwerpen HRM-Huisvesting-Dienstverlening-Vastgoed, Huisvesting en Dienstverlening (en Altena in Control) zijn meer uitgewerkt, de financieringsparagraaf is beknopter dan in 2022.

De impliciete aanbeveling het aantal programma's in de programmabegroting te verruimen, om de raad dus meer sturingsmogelijkheid te bieden, is niet uitgevoerd.

- 5) ***Focus in een nieuw bestuursakkoord op de gewenste maatschappelijke effecten en eventueel beoogde uitvoeringsprestaties. Werk deze concreet uit in SMT-'acties' in het collegeprogramma.***

- a. *Het bestuursakkoord geeft aan wat de coalitiepartijen voor de gemeente willen bereiken (de doelen; maatschappelijke effecten) en welke uitvoeringsprestaties zij gerealiseerd willen hebben (bijvoorbeeld 'de randweg wordt deze periode gerealiseerd'). Werk de concrete acties uit in het collegeprogramma en op een lager aggregatieniveau in de programmabegroting. Formuleer de acties zo specifiek, meetbaar en tijdgebonden mogelijk.*
- b. *Benoem in het bestuursakkoord op hoofdlijnen het beleid dat expliciet wordt doorgezet vanuit de vorige periode en het nieuwe beleid.*

Opvolging van en overweging bij deze aanbeveling:

Deze aanbevelingen zijn nog van toepassing en kunnen na bespreking van het bestuursakkoord in de raad alsnog worden uitgevoerd. Ook in het Overdrachtsdocument van en voor de raad is het advies "er als raad op toe te zien dat bij de opstelling van een bestuursakkoord en collegeprogramma er aandacht is voor SMART-formuleringen van onder andere ambities/doelen".

- 6) *Plaats als fracties desgewenst piketpalen bij het bestuursakkoord en collegeprogramma door met moties uitspraken van de raad te vragen. De raad kan de ruimte nemen om bij de behandeling van het bestuursakkoord en collegeprogramma per motie accenten te plaatsen.*

Opvolging van en overweging bij deze aanbeveling:

Piketpalen plaatsen bij het bestuursakkoord is niet gebeurd, anders dan een 'open debat' in de raadsvergadering van 31 mei 2022. Het raadsinstrument van een motie om richtinggevende uitspraken als collectieve raad te doen is niet ingezet. Voor de komende periode is dit een nog steeds aan de orde zijnde aanbeveling: wil de raad bij meerderheid op het bestuursakkoord of nog aanvullende (bijvoorbeeld naar aanleiding van actuele ontwikkelingen) accenten plaatsen, dan is het laten vaststellen van een motie met een oproep, nog steeds een bruikbaar en goed instrument.

- 7) *Laat het college op basis van het bestuursakkoord zoveel mogelijk de **doorvertaling maken naar collegeprogramma en programmabegroting**.*
 - a. *Consistentie in indeling, terminologie, zeker in combinatie met het gebruik van de - gewaardeerde- doelenboom, maakt het mogelijk nauwgezet het doelbereik en de uitvoeringsprestaties in de uit de P&C-cyclus voortvloeiende documenten te volgen. De combinatie van de 3W's ('Wat willen we bereiken', 'Wat gaan we ervoor doen' en 'Wat mag het kosten') met de vierde W van 'Wanneer zijn we tevreden', kan inzicht geven in waar het college staat.*
 - b. *Stel een collegeprogramma (en begroting) op vanuit een 'reële' ambitie; wees bewust dat in het eerste jaar een opstart gemaakt moet worden om bestuursopdrachten geformuleerd en opgestart te krijgen en dat het eerste jaar doelbereik en uitvoeringsprestaties dus tegen zullen vallen.*
 - c. *De gemeentebegroting van Altena kan met name nog op het onderdeel 'indicatoren' een slag maken. Overweeg of aansluiting gewenst is bij www.waarstaatjegemeente.nl wat het landelijke kader biedt om prestaties te kunnen bekijken en vergelijken tussen gemeenten.*

- d. *Neem ook wanneer een budget structureel geregeld is in een programmabegroting, dit budget zichtbaar op in de begroting die er op volgt (zie paragraaf 2.3 van het rapport hoe het nu is; onderstaand hoe het zou kunnen zijn).*

Opvolging van en overweging bij deze aanbeveling:

Ad a:

Zoals bij aanbeveling 4 aangegeven, is de programmabegroting sinds 2019 qua programma's niet gewijzigd. Dat is zeker consistent. De doelenboom is doorontwikkeld maar blijft vooral 'hangen' op *Wat willen we bereiken?* en *Wat gaan we daarvoor doen?* Bij de begroting is een kolom 'Planning' toegevoegd. Verder zijn er Beleidsindicatoren (KPI's) toegevoegd (vooral de verplichte), maar de relatie tussen de eerste twee W's en kosten en KPI's wordt nog niet duidelijk.

Ad b:

Afhankelijk van de mate waarin beleid of een koerswijziging door het nieuwe college wordt gewenst, is aanbeveling 7b) nog onverminderd van kracht.

Ad c:

Om een uitspraak te doen over de mate waarin er in het gebruik van indicatoren een slag is gemaakt, zijn de indicatoren van de programmabegroting 2022 vergeleken met de programmabegroting 2026, zie bijlage 3. Hieruit blijkt dat:

- i. Het aantal indicatoren ten opzichte van 2022 bij de programmabegroting 2026 juist is afgenomen;
- ii. de breedte van de vergelijking van indicatoren is toegenomen, waarbij in 2022 Altena werd vergeleken met een Nederlands gemiddelde, is dat bij de begroting 2026 óók met gemeenten in dezelfde klasse;
- iii. de relatie tussen de inspanningen van de gemeente ('Wat gaan we er voor doen') en de prestatie-indicatoren en maatschappelijke effectindicatoren nog niet is gemaakt (c.q. verbeterd);
- iv. er bij circa 10 van de 50 indicatoren geen vergelijking tussen de indicatoren mogelijk is, doordat deze in de loop der tijd zijn aangepast.

Het is wel dat er meer gerelateerd is aan www.waarstaatjegemeente.nl.

Ad d:

Deze aanbeveling heeft geen opvolging gekregen in nieuwe begrotingen.

- 8) *Overweeg komende bestuursperiode een midterm-review. Overweeg het volgende college halverwege de bestuursperiode een midterm-review te laten opstellen met de stand van zaken van alle acties (zie conclusie &&). Dit hoeft niet een uitgebreid P&C-document te zijn; de review kan ook aansluiten bij al bestaande P&C-momenten of overzichten die in de organisatie in gebruik zijn¹. Dit geeft ook de raad inzicht van alle acties en waar het bestuur staat. De behandeling, bijvoorbeeld rond een kadernota, is ook een moment om eventueel op onderdelen de doelen en beoogde uitvoeringsprestaties te herijken.*

Opvolging van en overweging bij deze aanbeveling:

Er is een midterm-review opgesteld, die de tweede helft van 2022, heel 2023 en de eerste maanden van 2024 beslaat. Elk actiepoint is vertaald in een gekleurd bolletje, welke aangeeft of de actie afgerond (groen, 38x), lopend (oranje, 59x), nog niet gestart (rood, 3x) of doorlopend (blauw, 17x) is.

Deze is 'onder de radar' aangeboden als bijlage bij de Jaarrekening 2023 en is als zodanig niet in de raad besproken. De midterm-review is ook niet makkelijk te vinden bij de raadsstukken op de website van de gemeente.

DEEL B: Onderzoek bestuursakkoord gemeente Tilburg en 6 andere gemeenten, januari 2022

De doelstelling van het onderzoek was drieledig, om inzicht te bieden in:

- De - voorbereiding op, - inrichting en uitvoering van, - verantwoording over, - en ervaringen met, het bestuursakkoord 'Gezond en Gelukkig in Tilburg';
- De voorbereiding op, inrichting en uitvoering van, en verantwoording over, diverse akkoorden van andere gemeenten;
- Hetgeen hiervan geleerd kan worden.

De aanbevelingen waren gericht aan de (toekomstige) raad en in het bijzonder aan de onderhandelaars over het nieuwe akkoord, alsook aan het (toekomstige) college van B&W en de ambtelijke organisatie.

Het onderzoek resulteert in een aantal aanbevelingen, waarvan enkele (min of meer) overeenkomen met het onderzoek in Alتنا. Hier wordt dan ook verwezen naar deel A. Dit verklaart de afwijkende nummering, die begint bij aanbeveling 2.

2. Weeg af of, en zo ja hoe, de griffier in het proces om te komen tot een akkoord betrokken dient te worden.

Raadsgriffiers spelen vaak een nuttige rol als ondersteuner in de informatiefase voorafgaande aan de onderhandelingen. In de formatiefase zelf tot en met ondertekening van een akkoord hebben zij zelden een plek [...]. Voor het bestuursakkoord 'Gezond en Gelukkig in Tilburg' is via de gemeentesecretaris de ambtelijke organisatie gevraagd om te ondersteunen bij het schrijven van het akkoord, hetgeen uit oogpunt van de inhoud verklaarbaar is. Uit oogpunt van betrokkenheid van de raad zelf, als ogen en oren van de raad is het (mede in relatie tot aanbeveling 3) van belang te overwegen (ook) de griffier/griffie een rol te laten spelen in het formatieproces; griffiers zijn er immers juist ten behoeve van ondersteuning aan de hele raad.

Overweging Rekenkamer Alتنا bij deze aanbeveling:

In Alتنا wordt onderscheid gemaakt tussen de:

I. Informatiefase

Verkenning om tot een mogelijke coalities te komen die een basis zijn voor een samenwerking tussen fracties vanuit de gemeenteraad: in deze fase wordt onder leiding van een meestal externe persoon, de 'informatuur', verkend welke fracties tot een goed werkbaar coalitie kunnen komen. Omdat in

deze fase alle fracties uit de raad betrokken zijn, is de griffier beschikbaar als ondersteuner van dit proces.

II. Formatiefase

a. Opstellen van een inhoudelijk akkoord tussen de coalitiefracties met afspraken voor de bestuursperiode.

b. Samenstellen van het college met de voordracht van wethouders en een verdeling van portefeuilles.

De afspraak is nu al gemaakt dat de griffie de informatiefase ondersteunt, de formatiefase wordt ondersteunt door de organisatie, directie-adviseur, communicatieadviseur en concerncontroller.

Het is gebruikelijk dat de ambtelijke organisatie een informatiedossier aanreikt waarin de inhoudelijke punten, waarover afspraken te maken zijn, zijn benoemd en uitgewerkt. Ter ondersteuning van dit proces stelt de gemeentesecretaris een ambtelijk team samen.

3. Weeg de voor- en nadelen van verschillende typen akkoorden en maak een welbewuste keuze.

Het Tilburgse akkoord is betiteld als bestuursakkoord maar is feitelijk een zogenoemd coalitieakkoord.

De voor- en nadelen van verschillende typen akkoorden kunnen door de gemeenteraad voor de nieuwe periode eerst worden gewogen, om tot een goede afweging te komen. Dit kan de effectiviteit van het akkoord ten goede komen. Inspiratie hiervoor biedt onderstaande tabel [*De Rekenkamer Altena heeft de separate bijlage in het rapport verwerkt tot onderstaande tabel*]. Hierbij geldt wel: 'bezint eer ge begint'. Een raadsbreed akkoord kan [...] immers mogelijk niet de juiste keuze zijn of doordat de keuze voor een raadsbreed akkoord onvoldoende doordacht is, eerder mislukken.

Voordelen raadsbreed akkoord
• Meer mogelijkheden onderwerpen te agenderen. • Meer dynamiek omdat de vaste rollen van coalitie- en oppositiepartijen vervallen en er wisselende posities rondom vraagstukken ingenomen worden. • Nodigt uit om dichter bij verkiezingsprogramma's te blijven. • Raadsleden werken meer samen, in verbanden die zonder een raadsakkoord minder voor de hand zouden liggen. • De toegenomen ambitie van de raad door de gezamenlijk afgesproken doelen. • Gezamenlijk gevoelde eigenaarschap in de raad. • Minder onnodige debatten in de raad, de politieke discussie kan gaan over de thema's waarover partijen van mening verschillen. • Omdat een raadsakkoord richting geeft aan de thema's waar de raad mee aan de slag wil, biedt het ruimte voor inwoners om mee te praten over de invulling van die thema's.

Risico's raadsbreed akkoord
• Een raadsakkoord betekent 4 jaar werken aan relaties en aan wisselende samenwerkingen, in plaats van afspraken tijdens de onderhandelingen. Als het tegenzit is verleiding groot, terug te vallen in oude vertrouwde patronen. [...] • Wanneer werken met wisselende meerderheden begint, leidt het uiteindelijk toch tot een vorm van coalitievorming. Bepaalde partijen zoeken elkaar steeds op en weten elkaar voor alles te vinden. Voor de inzet van anderen is weinig ruimte. En langzaam beweegt een open proces zich dan richting traditionele verhoudingen tussen coalitie en oppositie. • [...]

- Het ene raadslid ervaart een raadsakkoord als vrijheid, anderen juist als te vaag. Bijvoorbeeld: sommigen menen dat een raadsakkoord kan leiden tot een kakofonie van meningen, zonder prioriteiten. Anderen ervaren juist dat een raadsakkoord rigide kan werken en dat het lastig aanpassen is, bijvoorbeeld bij tegenvallende financiële resultaten.
- Een college dat voor de raad als geheel werkt, verwordt tot een college waarin elke wethouder een wandelende schietschijf is waar alle partijen hun pijlen op richten. [...] Het is dan [...] een college van niemand. Als wethouders voor de gehele raad werken moet ergens een gevoel van eigenaarschap bestaan. Anders ontstaat een verhouding waarbij het college door raadsfracties achterna wordt gezeten en niemand nog verantwoordelijkheid neemt.
- Het blijkt vaak lastig om tot overeenstemming te komen. Voordeel van coalitie-discipline is dat er uiteindelijk wel besluiten worden genomen. Risico is dat iedereen zijn eigen punten blijft inbrengen en dat het laatste zetje naar het besluit er steeds niet komt [...]. Raadsleden kunnen dat vooraf naar elkaar uitspreken en er scherp op zijn.
- Risico bestaat dat er [...] uiteindelijk niet veel bereikt wordt. [...] Praten, weinig actie. Dit is vaak gevolg van onvolledig invoeren van raadsbreed werken. Door wél de intentie uit te spreken, maar niet de vertaling van raadsbreed werken in de randvoorwaarden en processen te maken. [...]

Overweging Rekenkamer Altena bij deze aanbeveling:

De Rekenkamer Altena kan deze aanbeveling voor Altena onderschrijven, dus weeg de voor- en nadelen. Echter, de mate van versnippering van het politieke landschap is afgelopen jaren in den lande toegenomen. Een raadsbreed akkoord opstellen is daarmee steeds meer een sinecure. De gemeente kende tot nu toe twee bestuursakkoorden en is hiermee bekend. Een raadsbreed akkoord is daarmee minder voor de hand liggend. De aanbeveling in de Rekenkamerbrief om andere fracties in het proces te betrekken bij het bestuursakkoord (aanbeveling 5) volstaat dan.

4. Stel vooraf de vraag of het een akkoord op hoofdlijnen, dan wel met concrete doelen dient te zijn.

Doelen in het bestuursakkoord Tilburg zijn richtinggevend beschreven. Dit betekent ruimte overhouden om te blijven bewegen. Nadeel is dat achteraf alsnog concretere afspraken over doelen dienen te worden gemaakt. Vooraf concretere en meetbaardere doelen opnemen in het akkoord betekent juist minder ruimte voor flexibiliteit om aan te passen aan nieuwe wensen, maar biedt wel duidelijkheid vooraf. Beide vormen zijn verdedigbaar, maar laat dit wel een bewuste keuze zijn.

Overweging Rekenkamer Altena bij deze aanbeveling:

De Rekenkamer Altena deed eerder de aanbeveling (zie aanbeveling 5 en 7) juist zoveel mogelijk te focussen in een nieuw bestuursakkoord op de gewenste maatschappelijke effecten en eventueel beoogde uitvoeringsprestaties en deze concreet in SMT-acties uit te werken in een collegeprogramma. De bewuste keuze, zoals hierboven genoemd, is verstandig. Wij adviseren deze bewuste keuze dan ook expliciet te maken, dus uit te schrijven waarom welke keuze gemaakt is in de inleiding van een nieuw akkoord (in welke vorm dan ook).

7. Weeg af wat de mate van navolgbaarheid en/of meetbaarheid van de doelen uit het akkoord moet zijn.

Het heeft veel tijd gekost om kader- en beleidsnota's vast te stellen met doelen, indicatoren en streefwaardes. Dit geeft meerwaarde in de zin dat doelen uit het akkoord beter navolgbaar en meetbaar zijn. Concreter en transparanter zijn middels kader- en beleidsnota's betekent een eenvoudiger verantwoording over de realisatie van de doelen uit het akkoord en kan ten goede

komen aan het verder versterken van de legitimiteit van het akkoord. Echter, het betekent ook in hogere mate afrekenbaar zijn.

Inzichtelijk maken wat de voortgang van realisatie van doelen uit het akkoord is, betekent ook dat er voldoende capaciteit vanuit de ambtelijke organisatie moet zijn om doelen ook navolgbaar en meetbaar te maken en dat het een bewuste afweging moet zijn dat deze capaciteit daarvoor wordt ingezet. Capaciteit kan immers maar één keer worden ingezet. Deze capaciteit gaat zitten in het inrichten van indicatoren en streefwaardes en het meten wat de stand van zaken is op streefwaardes.

Overweging Rekenkamer Altena bij deze aanbeveling:

Op 6 februari 2024 besloot de raad van de gemeente Altena naar aanleiding van het voorstel van het Presidium 'Ontwikkeling instrumentarium monitoring' onder andere het college op te dragen:

- de monitor sociaal domein, met vier beleidsvelden, te ontwikkelen en uiterlijk 1 maart 2024 een concreet stappenplan daarvoor aan de Auditcommissie aan te bieden;
- uiterlijk 1 juni 2024 een plan aan de Auditcommissie aan te bieden voor de ontwikkeling van de monitor ruimtelijk domein;
- in beleidsdocumenten parameters te benoemen om de effecten van het in te zetten beleid te monitoren en een 0-meting toe te voegen.

De monitor sociaal domein is er gekomen. Deze is feitelijk een voortzetting van de monitor die al bestond. De monitor geeft kengetallen, maar geen inzicht in effecten en resultaten. De verbeterslag is nog niet gemaakt. De monitor ruimtelijk domein is nog niet ontwikkeld. In het najaar van 2024 is een bijeenkomst gehouden met raadsleden, maar daarna is er geen gevolg aan gegeven. Ten aanzien van het derde punt, hier wordt vaker door de raad naar gevraagd om te weten wanneer het beleid succesvol is: wat is het probleem en wat willen we bereiken? Niet altijd kan hier een antwoord op worden gegeven.

Voor een overzicht van alle indicatoren die in de begroting worden gehanteerd, zie een overzicht over twee jaren in bijlage 2.

Casestudies andere gemeenten (Amsterdam, Breda, Zwijndrecht, Laarbeek, Lingewaard, Hilvarenbeek)

Uit de zes casestudies blijkt in algemene lijn dat:

- informatie en analyses uit de ambtelijke organisatie in alle gevallen zijn gedeeld en betrokken tijdens de onderhandelingen over een nieuw akkoord;
- wanneer bij de vorming van het akkoord partijen specifiek (vooraf) werden uitgesloten heeft dit in vrijwel alle gevallen effect op de relaties in de raad tijdens de bestuursperiode;
- de griffier vaak slechts in de beginfase (tijdens de onderhandelingen) betrokken is;
- in een enkel geval sprake is van een bondig financieel overzicht in het akkoord, waarmee afspraken direct financieel zijn vertaald;
- in een enkel geval het akkoord is uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma door het college; de uitwerking van het 'hoe'. Dit document is in sommige gevallen vervolgens de leidraad geworden in plaats van het akkoord;
- sturing en controle op ambities en doelen uit het akkoord vaak plaatsvindt via de P&C-cyclus;
- het akkoord niet in alle gevallen navolgbaar is vertaald naar de P&C-cyclus met als gevolg dat er geen sprake is van integrale aansturing op hoofdlijnen van de ambtelijke organisatie op de uitvoering van de ambities uit het akkoord;
- er in veel gevallen aandacht is geschonken aan het betrekken van inwoners bij de totstandkoming van het akkoord, de uitvoering van het akkoord en de verantwoording over het akkoord;
- **raadsakkoorden een aantal voordelen kennen, maar weinig succesvol zijn gebleken.**

DEEL C: Rekenkamerbrief collegeprogramma gemeente Zoetermeer, april 2022.

Rekenkamerbrief 4 april 2022⁶, onderwerp Evaluatie collegeprogramma

De rekenkamercommissie doet enkele aanbevelingen, waarvan één aanbeveling ongeveer dezelfde is als de Rekenkamer Altena al eerder deed:

Aan de raadsleden die betrokken zijn bij de opstelling van het nieuwe coalitieakkoord, beveelt de rekenkamercommissie aan van meet af aan aandacht te geven aan het toekomstige leereffect.

Dat kan door:

- 1) aan de voorkant expliciet duidelijk te maken welke beloften het college doet, bijvoorbeeld door een beperkt aantal speerpunten te benoemen,
- 2) heldere afspraken te maken over het monitoren van de realisatie daarvan gedurende en na afloop van de bestuursperiode. Ook wanneer doelen niet worden behaald, door welke omstandigheid dan ook, kan er in elk geval van worden geleerd; dat is waardevol voor de toekomst van de stad.

Overweging Rekenkamer Altena bij deze aanbeveling:

Ad a. en b.

De Rekenkamer Altena onderschrijft deze aanbevelingen. Aanbeveling 2b. sluit aan bij aanbeveling 8 van Rekenkamer Altena in deel A.

⁶ <https://zoetermeer.incijfers.nl/rapporten/Evaluatie-collegeprogramma/844>

BIJLAGE 2: Vergelijking indicatoren programmabegroting 2022 versus 2026

Onderliggende toelichtingen bij tabellen zijn niet overgenomen.

Beleidsindicatoren Programma 1 Inwoner en Bestuur

Indicator	Programmabegroting 2022		Programmabegroting 2026		
	Altena	Nederland	Altena	50.000-100.000	NL
Verwijzingen Halt	57 (totaal 2020)	132 (totaal 2020)			
Verwijzingen Halt (per 10.000 jongeren)			10 (2024)	9 (2024)	9 (2024)
Winkeldiefstallen (aantal per 10.000 inwoners)	0,53 (2021)	1,4 (2021)			
Winkeldiefstallen (aantal per 1.000 inwoners)			0,5 (2024)	2,0 (2024)	2,2 (2024)
Diefstallen uit woning (aantal per 10.000 inwoners)	0,59 (2e kw 2021)	0,88 (2e kw 2021)			
Diefstallen uit woning (aantal per 1.000 inwoners)			1,5 (2024)	1,2 (2024)	1,2 (2024)
Vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte (aantal per 10.000 inwoners)	34,66 (2020)	45,03 (2020)			
Vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag (aantal per 1.000 inwoners)			3,9 (2024)	5,5 (2024)	5,7 (2024)
Geweldsmisdrijven (per 1.000 inwoners)			2,4 (2024)	4,0 (2024)	4,3 (2024)

Waardering over gemeente	2022		2026	
	Altena	Benchmark 50.000+ gemeenten	Altena	NL
Algemene waardering dienstverlening gemeente	6,6 (2020)	6,8	Geen informatie opgenomen.	
Waardering voor dienstverlening via digitale faciliteiten van de gemeente	6,8 (2020)	7,0		
Waardering voor communicatie en voorlichting gemeente	6,6 (2020)	6,7		

Beleidsindicatoren Programma 2 Altena Redzaam

Indicator	Programmabegroting 2022		Programmabegroting 2026		
	Altena	Nederland	Altena	50.000-100.000	NL
Banen (aantal per 1.000 inwoners 15-64 jaar) 2020	589,2 (2020)	795,9 (2020)	614,4 (2023)	799,4 (2023)	836,6 (2023)
Jongeren met een delict voor de rechter (% 1221 jaar)	-	1 (2e helft 2019)	1 (2023)	1 (2023)	1 (2023)
Kinderen in uitkeringsgezin (% kinderen tot 18 jaar)	3 (2019)	6 (2019)	3 (2023)	5 (2023)	6 (2023)
Netto arbeidsparticipatie	71,7 (2020)	68,4 (2020)	76,3 (2024)	73,2 (2024)	73,2 (2024)
Werkloze jongeren (% 1622 jaar)	1 (2019)	2 (2019)	1 (2024)	2 (2024)	2 (2024)
Personen met een bijstandsuitkering (aantal per 10.000 inwoners)	229,6 (2020)	459,7 (2020)	151,0 (2024)	302,7 (2024)	343,6 (2024)
Lopende re-integratievoorzieningen (aantal per 10.000 inwoners)	71,2 (2020)	202 (2020)			
Lopende re-integratievoorzieningen (aantal per 10.000 inwoners 15-64 jaar)			148,0 (2024)	202,6 (2024)	203,1 (2024)

Indicator	Programmabegroting 2022		Programmabegroting 2026		
	Altena	Nederland	Altena	50.000-100.000	NL
	2020		2024		
Jongeren met jeugdhulp:					
• % jongeren tot 18 jaar	10,2	11,9	13,3	13,8	13,7
• Zonder verblijf (% jongeren tot 18 jaar)	7,5	9,5			
• Met verblijf (% jongeren tot 18 jaar)	0,4	1,1			
Jongeren met jeugdbescherming (% totaal aantal jeugdzorgtrajecten)	10	8,7			
Jongeren met jeugdbescherming (% van alle jongeren tot 18 jaar) (2024)			0,9	1,1	1,0
Jongeren met jeugdreclassering (% totaal aantal jeugdzorgtrajecten)	-	1,5			
Jongeren met jeugdreclassering (% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar)			0,2	0,4	0,4
Cliënten met maatwerkarrangement Wmo (aantal per 10.000 inwoners)	530	640	640	733	720

Beleidsindicatoren Programma 3 Veelzijdig Altena

Indicator	Programmabegroting 2022		Programmabegroting 2026		
	Altena	Nederland	Altena	50.000-100.000	NL
Funcziemenging %	48,1	53,2	48,9 (2023)	52,7 (2023)	54,2 (2023)
Vestigingen (bedrijven) aantal per 1.000 inwoners 15-74 jaar	140,1	135,2			
Vestigingen (bedrijven) aantal per 1.000 inwoners 15-64 jaar			185,4 (2023)	170,2 (2023)	181,8 (2023)
Verzuim absoluut (aantal per 1.000 leerlingen)	2,3 (2019)	2,4 (2019)	7,1 (2024)		
Verzuim relatief (aantal per 1.000 leerlingen)	18 (2019)	26 (2019)	14 (2024)	26 (2024)	28 (2024)
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	1,3 (2019)	2,0 (2019)	1,7 (2024)	2,3 (2024)	2,3 (2024)

Indicator	Programmabegroting 2022		Programmabegroting 2026		
	Altena	Nederland	Altena	50.000-100.000	NL
Niet-sporters	Niet opgenomen		50,7 (2024)	44,9 (2024)	42,5 (2024)

Beleidsindicatoren Programma 4 Duurzaam Altena

Indicator	Programmabegroting 2022		Programmabegroting 2026		
	Altena	Nederland	Altena	50.000-100.000	NL
Omvang huishoudelijk restafval (kg per inwoner)	89,8 (2020)	171	76 (2023)	143 (2023)	148 (2023)
Percentage hernieuwbare elektriciteit (%)	7,0 (2019)	20,1	25,5 (2022)	-	32,5 (2022)
Gemiddelde WOZ-waarde x 1.000 (€)	271 (2020)	270 (2020)	401 (2025)	380 (2025)	398 (2025)
Groei woningvoorraad t.o.v. vorig jaar (%)	0,8 (2021)	0,9 (2021)	Niet opgenomen		
Nieuw gebouwde woningen (per 1.000 woningen)			11,6 (2024)	7,7 (2024)	8,4 (2024)
Demografische druk (%)	77,8 (2021)	70,1 (2021)	77,9 (2025)	75,6 (2025)	70,7 (2025)
Gemeentelijke woonlasten:					
1-persoonshuishouden (€) ¹⁾	703 (2021)	733 (2021)	925 (2025)	948 (2025)	957 (2025)
Meer-persoonshuishouden (€) ¹⁾	744 (2021)	810 (2021)	980 (2025)	1.032 (2025)	1.050 (2025)
Vermogen zonne-energie (kW per 1.000 inwoners)	Geen informatie opgenomen		1,7 (2023)	1,5 (2023)	1,4 (2023)
Energielabel woningen % B of beter			54,8 (2025)	54,4 (2025)	54,6 (2025)

¹⁾ : Dezelfde zijn opgenomen in programma 6 programmabegroting Financiën.

Beleidsindicatoren Programma 5 Bereikbaar Altena

Indicator	Programmabegroting 2022		Programmabegroting 2026		
	Altena	Nederland	Altena	50.000-100.000	NL
Geen	Geen informatie opgenomen				

Beleidsindicatoren Programma 6 Financiën

Indicator	Programmabegroting 2022	Programmabegroting 2026	
	2022	2025	2026
Formatie (fte per 1.000 inwoners)	6,5	8,5	8,3
Bezetting (fte per 1.000 inwoners)	6,2	7,4	7,2
Apparaatskosten (kosten per inwoner)	€ 646	€ 917	€ 959
Externe inhuur	5,6%	6,4%	7,5%
Overhead (% van totale lasten)	13,4%	13,3%	13,1%